Gr. LXIV: I: N.c.c.2.

Det var med glatt mod som vi[1] vaknade den 2 augusti, vilken var bestämd som vår avresedag. Nu bär det av, ropade vi till varandra. Det gick från Preussens sandiga huvudstad mot den fria naturen i ett land, rikt på naturskönheter och så egendomligt det skulle te sig genom de främmande sederna och bruken, som hade skruvat upp våra förväntningar. Det var en vacker sommarmorgon och fyllda av glada förhoppningar rasslade vi i de tunga droskorna genom de ännu människotomma gatorna mot Stettins järnvägsstation.

Området mellan Berlin och Stettin är något enformigt. Endast sällan genomkorsas det med tallskogar och brunt gräs betäckta vidsträckta slättlandskapet av en liten, knappt 100 fot hög kulle och lika sällan av byar och bondgårdar. Resan förkortades av två italienare, sända från turinska hovet till tsar Alexanders kröning i Moskva. Båda hade deltagit i fälttåget vid Sevastopol och de visste väl att lovorda sitt lands skönhet och Italiens fördelar jämfört med Tysklands.

Vid 11-tiden på morgonen dök Stettins nya och eleganta fästningsverk upp framför oss med sina resliga torn och talrika skjutgluggar. Vi överlämnade vårt bagage till en bärare och gick till ett hotell där vi stillade vår hunger med biffstek och potatis. Rakt framför oss låg hamnen fylld med olikartade stora och små skepp och ett otal människor av olika nationer och stånd – köpmän, fiskare och arbetare – alla trängdes runtikring, inbegripna i affärer, utgörandes ett verkligen grant skådespel. Inte alls långt från hotellet låg ett enormt, svartmålat ångfartyg med två, säkert fem fot tjocka, skovelhjul och mäktiga hjulhus. Det var det ryska postångfartyget *Wladimir*, vilket skulle avgå mot Petersburg klockan två. Helt nära det låg den något mindre, men likaså ståtliga danska ångfartyget *Geiser*[2], på vilket vi skulle resa klockan ett.

Då vi beträdde fördäck, vimlade det redan av en mängd herrar och damer och ständigt kom fler på. Nästan alla var Berlinare som hade spart sina groschen hela våren för att resa till havsbaden vid Swinemünde i syfte att utbyta den lovprisade huvudstaden mot de gröna stränderna vid Östersjön under den vackra årstiden.

Klockan var redan halv två då skeppsklockan rang för tredje gången och ångaren, först långsamt, satte sig i rörelse ned för strömmen. Oders strand har här en tämligen älskvärd karaktär, till höger om floden sträcker sig vida, något sanka fält och till vänster en rad gröna kullar täckta med vackra lanthus och talrika väderkvarnar. Det dröjde nästan en timme, till dess vi nådde den stora hamnen som sträcker sig mellan fastlandet och de bägge öarna Usedom och Wollin. Dess gula, oljeartiga yta är omgiven av flacka stränder som till synes översvämmas av vattnet och endast Wollins från långt håll synbara sandhöjder höjer sig ungefär tvåhundra fot över vattenytan. Strax for vi nu igenom den trånga naturliga kanalen, kallad Swine, som skiljer Usedom från Wollin.

Klockan 17 nådde vi Swinemünde. En stor mängd damer och herrar stod på den med träd, trädgårdar och alléer täckta stranden för att se när *Geiser* anlände, och ett par gammalmodiga skraltkärror förspända med ett par hästrangel väntade på de berlinska badgästerna. Efter en kvarts uppehåll gick det vidare och några få minuter senare låg Östersjöns spegel framför våra ögon. Vilken vacker utsikt! Som i det oändliga syntes den spegelblanka havsytan förlora sig mot norr och i öster medan Usedoms av aftonsolen

---

[1] Dr Jacob Kirchner, Hans von Hallwyl, Walther von Hallwyl, Albert Zeerleder och August von Bonstetten.
[2] Danskt ångfartyg från Nyholms varv, byggt 1844. 160 hk.

rödfärgade kullar kontrasterade havet i syd och väst. Allt mer förlorade vi dessa öar ur sikte och redan vid 19-tiden dök Greifswald och dess vita kyrktorn upp framför oss. Strax visade sig Rügens nästan svarta klippor och den nedgående solen bjöd oss en knappt beskrivbart vacker vy. Som en eldkula sänkte hon sig bakom Rügen och hennes glänsande strålar förgyllde det i det oändlig prakt glödande havet, vars strålande färger i öster övergick i djuprött och blandade sig med himlens. Från skeppets fördäck beundrade vi förstummat detta präktiga skådespel, vilket tyvärr endast varade i några få minuter. Det ännu lysande havet täcktes av blygrått och likt död låg naturen sedan i stilla ro.

En tid stannade vi ännu på fördäck och beság den vackra stjärnhimmeln som välvde sig över den mjuka havsytan till dess sömnen och en kall nattvind drev oss ned i kajutan. Hr Kirchner och Hans hade redan begravt sig i kojerna och sov helt rofyllt; Albert och jag, däremot, föredrog att lägga oss på vilbäddarna i stället för de trånga väggkojerna och snart föll vi i Morphei armar. Vi hade väl sovit ett par timmar då kyparens stämma väckte oss och han fick oss på ett ganska ovänligt sätt att förstå att man inte fick ligga här. Ovilligt hoppade vi ur bäddarna och begav oss till fördäck där vi hängav oss åt att smäda den danske kyparen som hade ryckt oss ur våra drömmar.

Den kyliga luften fick oss snart att ännu en gång gå ned i de undre salongerna och lägga oss på kojerna där vi av en kypare blev nedpackade som små barn. Redan klockan fyra på morgonen begav jag mig åter på fördäck. Inte ett spår av land var mer att se; inget annat än vatten och luft visade sig framför ögonen. En lätt vind hade kommit över natt vilken nu krusade havet med lätta vågor och ett flertal smäckra skepp, utnyttjandes den goda brisen, gick för fulla segel spridda över hela vattenytan. Snart kom även August upp och beundrade skådespelet med mig. Den uppgående solen höjde sig likt en glob av eld ur det purpurröda havet. Den tills nyss rena himlen verkade nu beslöjas något, långa molnstreck visade sig vid horisonten och tjocka dimmassor omhöljde oss så att man knapp såg 20 steg framför sig. Kaptenen fick en något betänksam blick eftersom vi just då närmade oss sandbankarna som sträcker sig långt ut i vattnet mellan Själland och Sverige. Upprepade gånger gick lodet och sex gånger rullade skeppskanonens åskslag över vågorna för att varna andra skepp. Plötsligt hördes ett svagt rop från matrosen i toppmasten: Segel i lä! Och rakt framför oss dök den mäktiga aktern på ett skepp upp. Som i en virvel svängde styrmannen på rodret och ångaren brusade knappt förbi seglaren.

Framemot sjutiden löste sig äntligen dimman och solen tog sin rätt; ljust och klart skrattade den blå himlen mot oss igen. Några få mil framför oss syntes ett grönt streck med talrika träd och hus: den Själländska kusten. Talrika skepp med fulla segel kryssade kors och tvärs, medan andra väntade för ankar med sina kala master på en mer gynnsam vind. Fjärran i öst, mot den svenska kusten, pågick en övning med flera krigsfregatter vars dämpade klang svagt kunde höras över till oss.

Efter några få minuter styrde vi in i den danska huvudstadens hamn. På vänstra sidan redden låg de mäktiga akterskeppen av sex eller sju stora linjeskepp, fullt avtaglade och bidandes sin tid till dess att deras land skulle kunna försvara sig mot den tyska stoltheten och den engelska orättfärdigheten.

Då vi kom mot stranden såg vi herr pastor Baggesen[3] och hans svåger Theodor, vilka redan hade fått vänta en timme på vår ankomst. I två gammalmodiga skrammelkärror som förmodligen räddats undan branden i Köpenhamn 1807 for vi genom de tämligen dåligt

[3] Carl Albrecht Reinhold Baggesen (1793–1873)

belagda gatorna och gjorde oss hemmastadda på Hotel Royal för att bese de många sevärdheterna i staden.

Nästan alla hus i denna residensstad har en grå eller rödaktig färg, vilket ger den ett något dystert utseende, ett intryck som dock strax skingras av de praktfulla köpbodarna och livet på gatorna.

Thorvaldsens museum anses såsom en av de främsta sevärdheterna i Köpenhamn. Det är en med smaklösa figurer bemålad byggnad i vars inre nästan samtliga av den berömde mästarens originalstatyer finns förborgade samt en mängd andra konstverk som Thorvaldsen samlat. För en konstkännare kanske det är en sann njutning att se dessa världsberömda figurer och att få sjunka in i stilla betraktelse – men för mig var det inte det. Med förfärande ytlighet gick jag förbi dem alla och jag var glad när vi efter två timmars rännande runt döda figurer åter kunde andas frisk luft.

Därefter tittade vi på tavelsamlingen som upptog flera rader av salar i det stora men något klumpigt byggda slottet. Tavlorna är nästan samtliga från den danska skolan och föreställde mest landskap och genrebilder, av vilka ett flertal tilltalade mitt konstlösa sinne.

På eftermiddagen begav vi oss alla till generalmajor Baggesen[4], vilken på mycket gästvänligt vis hade inbjudit oss till något att äta. Därefter besökte vi etnologiska museet[5] tillsammans med hans familj. Museet hade en mycket vacker och rikhaltig samling vapen, kläder och verktyg från alla världens folk, från äldsta till nyare tider. Museidirektören själv, professor dr Thomson[6], en mycket skämtsam och originell man, var enormt glad att få visa oss de olika sakerna och kunde förklara allt för oss på ett mycket vitsigt sätt. Det kan mycket väl vara den främsta samlingen i sitt slag, och det måste ha inneburit ett enormt arbete att hämta alla delar från de olika världsdelarna. Men vilket värde ligger dock icke i alla dessa saker, i vilka man kan finna seder, bruk och levnadssätt från alla våra medmänniskor.

Den vackra kvällen tillbringade vi på Tivoli, den mest uppskattade nöjesplatsen i Köpenhamn, där teater, konserter, fyrverkeri och rutschbanor förenar en oerhörd mängd människor varje söndag. De ståtliga träden, vackra trädgårdarna och flacka sjöarna som pryder denna ort, såväl som klangen från en bra orkester, höll oss fast flera timmar och vi kom tillbaka till våra rum först sent på natten.

Generalen och hans söner, vilka på det mest vänliga sätt ägnade sig åt att göra vår vistelse i Köpenhamn så angenäm som möjligt, hade följande dag planerat en utfärd till djurgården, känd inom geografin för sina praktfulla bokskogar, som ligger ungefär två timmar bort.

Albert och jag, liksom generalens båda söner, följde de andra, som satt i en för Danmark typisk stor öppen vagn med fyra tresitsiga soffor, till häst. Under de vackra bokarna och ekarna tog oss vägen först en stund längs stranden, där vi kunde se ett stort antal svällande segel och ett hav lätt krusat av vinden. Samtliga hus som vi träffade på var fina och rena. Till och med de minsta av dem, som befolkades av fattiga fiskare, såg prydliga ut, vilket man förgäves kan leta efter i Preussen och än mindre Sverige.

---

[4] Fredrik Ludvig Adolf Baggesen (1795–1865)
[5] Nationalmuseet
[6] Christian Jürgensen Thomson (1788–1865)

Efter ungefär en timme gick färden över yppiga ängar och mellan vackra kornfält in i landet, vilket steg svagt från Östersjön, och strax såg vi de överdådiga bokskogarna som man med all rätt säger vara de vackraste i Europa.

Vid en liten skogsstuga gjorde vi halt och vandrade därefter till fots under de gröna träden vilka täckte de sköna kullarna. Mellan dessa kullar sträckte sig låga dalar med saftigt gräs där en hel flock med rådjur i all frid sökte sin näring. Efter en stund nådde vi ett litet jaktslott på en slags platå[7], där vi stillade vår hunger med ett enkelt medhavt mål mat. Vilken härlig utsikt som ögat erbjöds! Långt bort bredde Själland ut sig med sina vackra grässlätter och skogar och på ena sidan sträckte sig den mörkblåa Östersjöns yta. Starkt belyst av solen syntes Sveriges flacka kust och som en vit punkt lyste Helsingborgs fästning i fjärran. Knappt 400 fot från oss betade fridsamt en hjord på 20 till 30 hjortar. I en stor kringrörelse försökte vi närma oss dem, men vår manöver var för oskicklig för de snabba djuren. Stolt höjde de sina vackra huvuden i luften och var sedan ögonblickligen försvunna bortom dalgångarna.

Vi red nu vidare längs med en skuggig skogsväg vid havsstranden till dess vi kom till en badort omgiven av mäktiga bokar och vackra trädgårdar, vilken brukade vara mycket välbesökt av stadsmänniskor på soliga sommardagar. Vi tillbringade flera timmar på denna älskvärda ort och först sent in på natten kom vi tillbaka till Köpenhamn, fyllda av intryck från denna härliga utflykt som för evigt kommer att finnas i våra minnen.

En av de intressantaste och mest unika sevärdheterna i Köpenhamn är Rosenborg, ett tämligen stort slott i barockstil där tavlor, skatter, saker och kläder som tillhört de danska kungarna finns. En obeskrivlig rikedom finns samlad i dessa rum, vars enkelhet vid första anblicken förstärker intrycket av alla guldföremål och ädelstenar som finns i skåpen och under glas. Särskilt vackert är ett kabinett där den senaste konungen ställt upp en oerhörd mängd praktfulla porslins- och kristallfat på ett smakfullt sätt.

För att kunna njuta av en överblick av staden, besteg vi det 350 fot höga snäcktornet[8] som byggdes i början av förra århundradet[9] där en spiraltrappa täckt av bleckplåt lindar sig kring tornet upp mot spetsen. En tragisk historia berättas i samband med detta torn från byggnationen av denna märkvärdiga byggnad. När arkitekten[10] förevisade det färdiga verket för konungen[11] förebrådde den något skämtsamme konungen arkitekten att trappan borde ha gått åt vänster i stället för höger, vilket gjorde att den arme konstnären i djupaste förtvivlan gick upp och kastade sig från högsta spetsen framför ögonen på konungen. Utsikten från den punkten över staden, Själland och Östersjöns blå spegel är härlig och utgör en mycket förtjusande syn.

För att utnyttja den vackra kvällen tog vi en promenad till det kungliga lustslottet Fredriksborg som ligger ungefär en halv timme utanför staden omgiven av en praktfull park och vackra trädgårdar. Det var vid denna punkt som Nelson 1807 satte upp sina batterier och lät dem tillsammans med skeppskanonerna förvandla staden till ruiner. Varför? För att det lilla Danmark inte ville foga sig i det högmodiga Storbritanniens arrogans, liksom den tappre konungen av Neapel just nu försöker försvara sitt folk mot en oförskämd fiende.

---

[7] Eremitageslottet
[8] Vor Frelsers Kirke
[9] 1682–1696
[10] Lambert van Haven (1630–1695)
[11] Christian V (1646–1699)

Under en lång stund stod vi med Theodor Baggesen och diskuterade detta skamlösa dåd, som ännu fyllde varje danskt hjärta med vrede, i en kylig skyttegrav varifrån vi kunde se hela staden, och han visade oss de ställena där de första bomberna satte de främsta husen i brand. Det blev samtidigt natt och mellan de buskiga alléerna vandrade vi ner från kullen där vi fann en nöjeshall där en tivolifamilj underhöll den tätt packade publiken med vackra och lustiga sånger som var obekanta för oss.

Vår avresa var bestämd till påföljande dag, eftersom postångbåten *Kronprinsessan Louise* skulle avgå kl. 13. På morgonen besökte vi Nordiska museet vilket sköttes av den förut nämnde professor Thomson. Det innehåller mest vapen, verktyg och prydnadssaker från nordens alla invånare. Vapnen och verktygen är mestadels grovt huggna ur sten; prydnadssakerna är – om än mycket konstlös utförda – av stort värde.

Efter det att vi packat våra saker och tagit avsked från generalens gästvänliga familj gick vi ombord det mäktiga ångfartyget som låg för ankar ca 100 steg från stranden. Vi möttes av en stor mängd passagerare och massor av bagage och ett stort antal balar lastades på så att halva fördäcket var fyllt. Skeppet är fortfarande helt nytt och har en stor vacker maskin med 200 hästkrafter och verkar mycket väl anpassat för passagerartrafik. Tyvärr skulle det visa sig att inte bara kajutorna var obekväma utan att även betjäningen lämnade mycket övrigt att önska.

På skeppets bakdel finns ett ca 40 fot långt överdäck vilket överskjuter det undre med tio fot, ungefär. Under detta ligger en mycket elegant salong försedd med vackra speglar och möbler samt två kabiner och 18 till 20 kojer – varje med fyra till fem väggfasta britsar. I dessa utrymmen härskar en luft som även utan det böljande havets hjälp kan göra en sjösjuk, varför jag höll mig på fördäck så mycket som möjligt. Strax satte sig också Louise i rörelse och inte långt därefter så var Danmarks huvudstad med sina många skepp försvunnen från våra blickar.

Vi färdades tämligen nära den danska kusten i ungefär två timmar till dess vi kom till sundets smala del, där fästningarna Helsingör och Helsingborg ligger mittemot varandra på tre eller fyra flintskotts avstånd. I den förstnämnda var det som Hamlet spelade sin listiga roll som gruvlig hämnare vid hovet och där hans hädangångne faders vålnad visade sig, orolig för sin sons onda öde. Vackra träd och ansade fält omsluter den nu mycket lilla staden, vilken en gång var säte för nordens mäktigaste konungar vars makt underkuvade själva Storbritannien och vars spira även räckte långt in i Tyskland.

Förbi det långt ut i vattnet utskjutande Citadellet styrde vi ut i Kattegatt, vars nästan ständigt rörliga och oändliga yta bredde ut sig. Snart märkte vi att vi lämnade den stilla Östersjön och kastade oss i armarna på Nordsjön. Högre och högre steg de skumkrönta vågorna som vilt piskade skeppets sidor. Flera passagerare, bland dessa även Herr Dr. K., märkte snart följderna av denna ovanliga rörelse och med över relingen böjda huvuden pliktade de sin tribut till den upprörde Neptun.

Andra följde snart det goda exemplet och inom kort var hälften av passagerarna försvunna från fördäck och låg med sina högst prosaiska arbeten i sina kojer. Min broder, August och jag höll oss så långt bort som möjligt från detta allmänna arbete och vi befann oss nästan hela tiden på överdäck där vi kunde inandas den friska luften och överblicka det stormiga havet. Efter några få timmar hade vi i stort förlorat såväl den danska som svenska kusten ur sikte och för ögonen fanns inget annat än vatten och himmel. Skeppets rörelser blev allteftersom mer oroliga; nu upp, så ner, rörde sig det mäktiga fartyget och ibland slog

vågorna svischande över fördäck. För att känna av det oangenäma gungandet så litet som möjligt höll vi oss mest vid mitten av skeppet och sökte förkorta tiden med allehanda ivriga samtal.

Under tiden blev det kväll. Solen gick ned bakom tjocka molnmassor och dunkelt bredde sig natten ut över havet. Efter en tämligen dålig kvällsmat, som August inte riktigt kunde tillgodogöra sig, lade jag mig på en av de polstrade bänkarna i stora kajutan och försjönk strax i djup sömn. Plötsligt väcktes jag av ett rop och en ganska betydande stöt och då jag satte mig upp märkte jag hur passagerarna hastigt trängde sig ut på fördäck. Troendes att vi möjligtvis hade gått på en sandbank hoppade jag upp och sprang ur kajutan.

Det var dock inget annat än en mast från en sjunken jakt som *Louise* hade kört på och ingen orsak till fruktan fanns. Det var en genommörk natt och jag kunde nästan inte se något av skeppet förutom de spöklika mastspetsarna och skeppslöjtnantens gestalt högt uppe på sin post, ivrigt spanande efter en liten lysande punkt som skulle dyka upp framför oss i nordost. Det var fyrtornet som visade skeppen ingången till den skäromgivna bukten vid Göteborg. En kall vind blåste över sjön och huttrande begav jag mig ner i kajutan igen för att njuta av några timmars sömn. Flera timmar måste ha förflutit då jag väcktes av ett brölande ljud. Skeppet stod stilla och det oangenäma skakandet från hjulen hade upphört.

Ett halvdunkel härskade i kajutan; den var endast svagt belyst av morgonrodnadens första strålar som trängde in genom kajutfönstret. Raskt gav jag mig upp på däck där jag fann Herr Dr. i ivrigt samtal med en före detta preussisk officer. Jag blev förundrad över den egendomliga trakt som bredde ut sig framför mig. Rakt framför oss, omgiven av en vall av master, låg en stad prydd med vackra hus och kyrkor. Kala klippor, endast sparsamt beväxta med gräs och låga träd, höjde sig två-, trehundra fot ur havet och de gröna fälten med ekar och almar som sträckte sig däremellan kunde inte förta deras vilda och ödsliga karaktär. Det var Göteborg, Sveriges största handelsplats. En stad på 12 000 invånare, vars halvjudiska befolkning sökte efterlikna, eller helst överträffa, prakten i huvudstaden Stockholm.

Vi steg av för att närmre betrakta denna håla, som August betecknade den, och för att vi trodde oss kunna stilla vår hunger med en god frukost här. Efter att ha gått längs med hamnen kom vi till en huvudgata prydd med flera palats i vars mitt en kanal gick längs med hela dess längd. Vi gick förbi ett vackert torg med en ny staty av Gustav Adolf och till slut fann vi ett slags hotell där vi förgäves bad om ett morgonmål. Inte bättre gick det vid ett annat hotell, vilket tvingade oss att gå tillbaka och nöja oss med det erbarmliga kaffet på skeppet. Innan dess besteg vi en liten klippa vid hamnen för att få en blick över området som såg ut som en öde stenöken.

Klockan sju gick *Louise* vidare mot Christiania. En kort stund for vi inom de skär och grynnor som omger hela kusten på detta ställe och sedan styrde vi ut på öppna havet där vi efter några få timmar hade förlorat varje spår av land ur sikte. Sjön rörde sig inte lika mycket idag och de flesta passagerare kunde denna gång njuta av utsikten över öppet hav. Men verkligen inte Hr. Dr.; han tillbringade hela dagen i sin kajuta i stilla tillbakadragenhet. Tämligen enformigt och monotont strök denna dag förbi och vi försökte förkorta den så mycket som möjligt med läsande, sovande och pratande. Äntligen vid 17-tiden dök en blå strimma upp och snart skådade vi ett otal öar, Norges förposter.

Inom en timme hade vi nått öarna; men vilken trist bild av landet som vi hade begett oss till gav oss inte dessa första delar. Kala, öde stenöar nästan utan byggnader och med eländig vegetation. Endast på ett fåtal ställen täcktes den nakna stenen av kort, brunt gräs och

ibland dök ett litet rödmålat hus upp bakom klipporna – bostäder för de fattiga fiskarna som måste tillbringa sina bekymmersamma, enstöriga liv härute. Vi trodde oss förflyttade till Lappland och anblicken gav oss en obehaglig bild av den norra delen av Norge, när den södra hade en så bister karaktär. Medan vi hängav oss åt dessa betraktelser dök plötsligt, knappt 100 fot från oss, en säl upp ur vågorna som tittade nyfiket på det stora skeppet, vilket förmodligen stört honom i hans stilla siesta, men han skrämdes av vårt oväsen och djuret sökte strax skydd i havets djup.

Allt mer kom allt fler bevuxna öar i blickfånget. Enstaka tallskogar – om än mycket låga – samt gröna ängar visade sig, och med dessa även större och mer välmående hus. Mot klockan 19 kom vi till en kyrkby omgiven av vackra träd och gräsmattor som hette Vallø. Man hade sagt oss i Berlin att ett par schweizare, Tschudi[12] och Hottinger[13], bodde och drev saltverket här, och därför beslöt vi att utnyttja tvåtimmarsuppehållet till att besöka våra landsmän. Genom de knaggliga gatorna i byn gick vi mot schweizarnas, som den beskrevs oss, tämligen ståtliga bostad. Framför ytterdörren fann vi en gammal kvinna som idogt satt och stickade. Hon svarade på våra frågor direkt med schweizertyska, förde in oss i ett rum och gick för att hämta sin son och svärson.

Tschudi och Hottinger verkade bli mycket glada att se landsmän igen. De trakterade oss med Madeira och gamla sockerkarameller och frågade oss om allt möjligt från vårt fädernesland. Om landet, vägarna och resesätten i Norge kunde de däremot inte säga oss mycket, eftersom de själva aldrig varit längre än till Christiania. De förespådde dock att vi endast sällan skulle hitta ett nattläger, och där vi gjorde det skulle vi formligen bli uppätna av vägglöss, loppor och andra odjur. Det skulle just vara vackert, att efter två månaders resa istället för med nya kunskaper lämna landet spöklikt med halva livet i behåll! Vi lät oss inte avskräckas av detta, utan for glada och förhoppningsfyllda efter hjärtligt avsked åter in i Christianiafjorden.

En bred, vacker vattenyta låg framför oss, de kala öarna försvann och en älskvärd strand visade sig för våra blickar. Natten kom efter hand allt närmre och den molnbetäckta himlen som inte släppte igenom något stjärnskimmer bredde sotsvart ut sig över den snart ej mer igenkännbara jorden.

Måltidsklockan ropade in oss i kajutan där vi stillade vår hunger med ett dåligt kvällsmål. Då jag efter en halvtimme åter gick upp på fördäck låg skeppet lugnt för ankar i en liten bukt i fjorden framför en liten stad. Ungefär en mil ifrån oss in i landet syntes det röda skenet från en väldig brand som utbredde ett obehagligt ljus över himlen. Det var en skogsbrand, vilka tämligen ofta förekommer här i Norge. I stället för att fälla de tätt stående trädstammarna tänder de, för att utvinna kol, helt enkelt på hela skogen i och med att de är för lata för att göra sig en ordentlig mila.

Redan efter en kort stund satte sig skeppet i rörelse igen och strax var stadens ljus och skenet från skogsbranden förlorade ur sikte. Tämligen trött begav jag mig åter ner i kajutan för att vila mig en smula. Då jag efter en ganska djup sömn åter vaknade var det redan helt ljust och jag märkte att vi stod stilla för ankar framför en tämligen betydande stad. Det var Christiania.

[12] Peter Tschudi (1812–1900)
[13] Hans Jacob Hottinger (1829–1896)

Raskt sprang jag ut ur kajutan, nyfiken att närmre betrakta Norges huvudstad och dess vackra omgivningar. Men vilket förskräckligt väder som hade dragit in över natt. Ett fasansfullt störtregn slog mot fördäck, tjock dimma låg runt bergen och ibland rullade dova åskslag över de låga husen i staden. Efter det att vårt bagage tämligen noggrant blivit mönstrat av tullbetjäningen steg vi iland. Därefter marscherade vi längs de breda gatorna, omgivna av låga mångfärgade hus, till hotell Victoria[14] och vi anlände helt genomblöta. Eftersom regnet fortsatte utan avbrott hela morgonen så använde vi vår tid till att skriva och liknande sysslor. Mot middagstid lättade vädret och vi kunde bese staden och omgivningarna en smula.

Christiania är en mycket regelbundet bygd stad med raka, men påvra, gator. Mjukt drar staden sig från fjordens vattenyta upp på en kulle på vars höjd vicekonungens nybyggda ståtliga slott tronar över omgivningen. På en klippavsats skjuter Christianias fort Ackershus ut i fjorden och bildar med sina präktiga träddungar en högst pittoresk vy.

Medan Herr Dr, Hans och August levererade ett rekommendationsbrev från herr professor Magnus[15] till professor Strecker[16] gick Albert och jag mellan trädgårdarna upp till slottet. Efter det att vi besett de med mycken lyx och elegans inredda salarna steg vi upp till galleriet på taket, där vi fick en fri och vacker blick över området. Vackra bergsryggar, ca 800 fot höga betäckta med skog och fält, omger den vackra dalsänkan där staden ligger utbredd. Villor med präktiga gröna gräsmattor och träd är byggda runtomkring kullarnas avsatser som höjer sig mot sydväst till ett berg av samma utseende som våra Juraberg. Mot söder ligger fjordens spegelyta med talrika stora och små skogsklädda öar. Mot öster liknar området många delar av Emmental och i väster kan man se sig själv förflyttad till de vackra odlingsmarkerna i Appenzell. Molnmassorna som ännu på morgonen översvämmade jorden med sina regnströmmar hade till slut försvunnit och kvällssolen sken vänligt ned från den ljusa himlen.

Efter att ha tillbringat nästan tre timmar på denna vackra punkt släntrade vi ned från kullen mot staden och begav oss till hamnen. Där förlustade vi oss med att titta på handelslivet och de präktiga fartygens av och pålastning. När vi återkom till hotellet hade de andra herrarna smitt allehanda planer på inrådan av herr professor Strecker. Tanken var att utnyttja det på nästa morgon avgående ångfartyget *Moss* för att åka till Arendal, tillbringa en dag där och sedan åka tillbaka till Christiania för att påbörja vår resa in i landet. Trots att vi hade flera invändningar däremot vandrade vi i riktning mot ångfartyget tidigt nästa morgon.

Moss, Norges snabbaste ångare som gör 5 tyska mil på en timme, är ett långt smalt skepp med dubbla pannor. Det är inte anpassat för längre resor, har endast två kajutor och – som de flesta norska fartyg – mycket medelmåttig restauration och betjäning. Vid 7-tiden gav det iväg och pilsnabbt brusade vi förbi de andra skeppen ut i fjorden. Ett flertal öar med tallskog och låga buskar ligger här utströdda i vattnet och strax var Christianias tornspetsar, slott och Ackershus vita murar försvunna bakom dem.

Till Horten, en krigshamn med nya och eleganta fästningsverk som ligger mitt emot handelsplatsen Moss, har fjorden en tämligen angenäm, ehuru mörk, karaktär. Gröna trädgårdar med utspridda rödmålade hus ligger här och där mellan de svarta tallbevuxna

---

[14] Victoria Hôtel låg vid Rådhusgate 8 (Dronningens gate 9) i ett hus från 1750-talet. Petter O. Persen omvandlade byggnaden till hotell 1855 och lyckades inom ett fåtal år etablera det som Norges bästa. År 1888 gjordes en europeisk omröstning i tidskriften *St Stephens Review* som Victoria Hôtel vann utan större konkurrens. Upptäcktsresanden Ernest Shackleton uttryckte det med orden ”I prefer Victoria”. Hotellet brann ned 1916 och ersattes av ett nytt Victoria Hôtel.

[15] Gustaf Magnus (1802–1870)

[16] Adolph Friedrich Ludwig Strecker (1822–1871)

bergen, vilka skjuter upp en 700 fot och omsluter likformigt, utan spetsar, fjordens sidor. Från Horten blev omgivningarna alltmer ledsnare och öde; stränderna blev flackare; de nakna stenarna och skären, endast sparsamt betäckta med mossartigt gräs och eländiga buskar, träder åter fram och blir tydliga. Skären har inte ens någon pittoresk form, utan höjer sig med sina låga ryggar ur havet och de ger inget älskvärt intryck.

Vid middagstid kom vi äntligen ut från skären och ut på det öppna havet. Det är ungefär en mil från kusten till den lilla staden Fredriksvaern, en befäst handelsplats byggd på ofruktbar mark. Inget grönt visar sig överhuvudtaget runt denna ledsamma ort; endast förkrympta tallar eller almar genomlever sitt bekymmersamma liv på de jordfläckar som samlats mellan de kala klipporna och kring detta öde ställe kretsar endast skriande måsar. Ett tag for vi framåt över den tämligt höga sjön till dess vi kom in bland skären igen vid 15-tiden. Skären fick nu en något annorlunda karaktär. Även om de inte var prydda med vackra gräsmattor och yppiga skogar såg vi trevliga tallar och buskage som prydde de pittoreskt formade klipporna. Strax befann vi oss mellan 100 och 200 fot höga vackert skogbeklädda klippor som kom så nära varandra att de nästan berörde sidorna på ångaren. Detta ställe anses vara en av Norges stora skönheter, vilken man inte nog kunde lovorda i Christiania, men jämfört med Schweiz, Sachsen och Tirol är det ganska alldagligt och något som man näppeligen skulle bevärdiga en blick.

Alltjämt mellan mer eller mindre kala klippor for vi förbi Kragø allt närmre mot Arendal. Denna dag gick ganska angenämt förbi med omväxlande omgivningar och underhållande samtal. Det enda som störde resan var en nybakad kandidat från Christiania som förmodade att jag, emedan jag sagt att jag studerade filosofi, var en anhängare av Hegel. Vilket fräckt påstående!

Klockan var redan åtta när vi lade an vid Arendals värdshus. Denna stad är på ett märkvärdigt sätt belägen längs med fastlandets strandkant och på flera mitt emot varandra liggande öar. Omgivningarna, ehuru man inte riktigt kan anse dem vackra, har en egendomligt målerisk karaktär och de skarpt röda trähusen mot de mörka skogbeklädda klippavsatserna erbjuder en besynnerlig vy. Ortens invånare är mestadels köpmän, skeppare och fiskare. För sin handel äger de förstnämnda främst jakter, eller till och med små korvetter, som i talrik mängd och av olika utseende och storlek ligger för ankar i den mycket bra och djupa hamnen.

Natten som jag tillbringade tillsammans med Albert i ett mycket torftigt vindsrum blev förbittrad av eländiga mångbenta odjur som tydligen hade ansett att jag hade det fetaste köttet av alla i ressällskapet – en smak som för övrigt kostade dem livet. Tämligen tidigt nästa morgon gick Hans ut för att leta efter herr dr Kittel[17] som hade blivit oss rekommenderad av professor Strecker. Strax kom han också med den tjocke, skelande, men ytterst godmodige och vänlige läkaren.

Han förde oss först till den tämligen rikhaltiga järngruvan som låg ungefär en halv timme utanför staden. Det var en präktig söndagsmorgon. Inte ett moln skymde himlen och solen sken varmt ned på det vackra landskapet. Vi lämnade snart de brant uppåtstigande knaggliga gatorna och kom till en liten väg som ålade sig ned i en trång romantisk liten dal. Kantiga klippor med låga albuskar, körsbärs- och lönnträd reste sig på bägge sidor och en brusande bäck omgiven på var sida av yppiga ängar slingrade sig på vår vänstra sida.

---

[17] Martin Baludin Kittel (1798–1885)

Efter ungefär en halv timme kom vi till ett av hålen, och tillsammans med en bergsman trängde vi in till skenet av en fackla. Denna tämligen rikhaltiga men ganska lilla gruva består av ett schakt som löper ut i dagsljuset från ca 200 fots djup från vilket järnet transporteras upp. Till denna understa del lyckades vi komma genom en 800 fot lång ort vars väggar på sina ställen täcktes av droppstensbildningar och här och där små granatkristaller som gnistrade i fackelskenet. När Hans väl undersökt bergarterna steg vi åter ut i dagsljuset, glada att lämna denna fuktiga avgrund. Mellan kala klippiga högar for vi nu åter tillbaka mot Arendal där vi efter en timme lade an vid brännande middagshetta.

På eftermiddagen hyrde vi en liten båt med två spänstiga fiskarpojkar för att komma över till älven på andra sidan de behagfulla stränderna. De mäktiga ovädersmolnen hade samtidigt samlat sig runt bergen och strax slog de första dropparna ned i vattnet, beledsagade av avlägset åskmuller. Hans och August, den ene i färd med att skriva och den andra med att teckna, föredrog att tillbringa sin tid i värdshuset framför att bli blöta. Herr Dr, Albert och jag for tillsammans med ett duktigt slagregn ut på havet och skrattande vande vi oss att vara blöta vilket vi så ofta skulle bli på vår färd genom Skandinavien. Efter ungefär en halv timme, då vi blev ordentligt kringkastade av de skumsprutande vågorna kom vi till en vacker, trädomgiven mellansjö som förbinder älven med havet. Efter det att vi rott över den, tog vi oss uppför älven mellan de vackra stränderna. De svarta molnen hade åter dragit sig tillbaka och solen log ljust på de behagfulla markerna vars vänliga gröna hårt stack av från de kala skären som vi först nu förlorade ur sikte. Nästan en mil for vi längs med floden, vilken flyter ned med ett svagt fall mellan kullarna.

En efter en dök eldröda stugor upp, omgivna av träddungar, bjudandes ständigt på ny underhållning. Förbindelserna mellan dessa bostäder och med staden sker endast över vattnet. Av gator finns inte ett spår och stigarna avbryts ständigt av klippor och bukter så att det nästan endast är möjligt att ta sig fram med båt. Framför varje bondgård ser man därför två till tre små farkoster, vars framförande till och med små, knappt tio år gamla barn klarar av med stor skicklighet.

Då vi for tillbaka träffade vi Hans och August på sjön som lockats ut ur det unkna rummet av det vackra vädret för att också göra en sjöutflykt. Med all kraft tävlade vi för att se vem som skulle komma först tillbaka till Arendal. Albert tog i så mycket med årorna att han inte färre än tre gånger gjorde våldsamma kullerbyttor från sin toft ned på durken.

Vid stundande natt nådde vi vårt värdshus och stillade vår hunger med en bra kvällsmåltid där hummer, som fångas i stor mängd i detta område, spelade huvudrollen. Natten igenom sov jag så bra att jag vaknade först sent. Albert och jag fick veta av vår ledsagare att de andra hade gått ut två timmar tidigare för att se på en järngruva.

Vid niotiden, efter att ha tagit ett hjärtligt avsked från den vänlige dr. Kittel, gick vi ombord på ångaren *Moss* igen som skulle gå tillbaka till Christiania. Denna dag blev inte till något större nöje. De vedervärdiga klipporna hade vi sett till leda och bevärdigade dem nu inte med en enda blick. Dessutom fanns det inte någon ombord som vi kunde samtala med ordentligt, vilket gjorde att vi sov större delen av tiden. Vi hade därtill dålig vind, vilket förlängde restiden med två timmar och det började redan skymma då vi kom in i Christianiafjorden.

Strax sänkte sig natten brandsvart över vattenytan och endast sällan skymtade en stjärna på den molnbetäckta himlen. Vi susade pilsnabbt förbi de branta, knappt synbara stränderna där enstaka små ljus blinkade mot oss. Skeppet och de omgivande vågorna belystes kusligt

av mäktiga eldsflammor som slog från den näst intill glödande skorstenen. Klockan var redan förbi 11 när vi kastade ankar mitt ibland andra fartyg utanför Christiania. Hotell Victoria hade under tiden ockuperats av en prins von Hohenlohe, vilket gjorde att vi var tvungna att flytta. Med viss möda fann vi en vindsvåning på Hotel du Nord[18].

Nästa morgon var det präktigt väder och medan Herr dr., Hans och August besökte professor Strecker[19] sprang Albert och jag runt i staden för att hitta en viss dr. Holst[20] som blivit oss rekommenderad av herr Veit[21]. Nästan två timmar gick vi förgäves från dörr till dörr till dess vi slutligen kom på att gå till en schweizisk konditor[22] som Hottinger berättat om, vilken beredvilligt hjälpte oss i vårt letande.

Herr Veit hade sagt oss att vi i denne dr Holst skulle finna prototypen av en riktig norsk borgare, vilket gjorde oss förvånade att se en kall, ordkarg ung man som till en början inte alls uppfyllde våra förväntningar. Senare hade vi dock rikligt med tillfällen att erfara att kyla, ordkarghet och en betydande flegma är norska karaktärsdrag, vars långsamhet ibland skulle gå oss in på skinnet. Genom att använda oss av denna prototyp erhöll vi en entrébiljett till det kungliga slottet Oscarshall vilket de andra herrarna redan besökt vid förra uppehållet.

Vi for över fjorden med en liten segelbåt till andra sidan där det lilla, vackra medeltidsaktiga slottet tronade. Vi gick stigen upp mellan de behagliga parkanläggningarna och trädde in i dess låga rum. Vackra fresker föreställande norska landskap smyckade väggarna och i salarna hängde vapentroféer. Högt upp från tornet hade vi en ljuvlig utsikt av fjorden och Christianias solbelysta hus.

Då vi kom tillbaka till hotellet fann vi de andra herrarna ivrigt sysselsatta med att packa, eftersom de beslutat att – om möjligt – påbörja vår resa in i landet redan under kvällen. Medan vi väntade på professor Strecker beslöt vi att anlita en av honom rekommenderad ung student som tolk, i och med att vi inte riktigt bemästrade landets språk och vi inte var vana vid dess seder. Vi lät kalla honom till oss och en det dök upp en ung, kraftigt byggd man med godmodigt utseende som med stor glädje antog vår förfrågan. Eftersom det hade blivit tämligen sent beslöt vi att uppskjuta vår resa till nästa morgon och anförtrodde ombesörjandet av häst och vagn åt vår nye tolk.

---

[18] Hôtel du Nord låg vid Dronningens gate 13. Det grundades av Elias Smith 1828 och ansågs fram till Hôtel Victorias invigning vara det bästa hotellet i Norge. Byggnaden brann ned 1859 och ersattes med ett nytt Hôtel du Nord.

[19] Adolph Strecker (1822–1871)

[20] Frederik Holst (1791–1871)

[21] Moritz Veit (1808–1864)

[22] Jacob l'Orsa (1812–1896) eller Nicolai Caspari (1794–1869).